

Репех Н. В.

(Київський національний лінгвістичний університет)

СЕМАНТИКА ПОЧАТКУ ТА КІНЦЯ В АНГЛОМОВНОМУ ЖУРНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

Репех Н. В. Семантика ПОЧАТКУ та КІНЦЯ в англomовному журнальному дискурсі: лінгвокогнітивний аспект. У статті визначено концептуальні структури репрезентації семантики ПОЧАТКУ та КІНЦЯ в англomовному журнальному дискурсі, представлені образ-схемами. Виявлено, що просторово-перцептивна, кінетична та силова репрезентація досліджуваної семантики зумовлена специфікою її формування на основі осмислення відповідного сенсомоторного досвіду. Доведено, що актуалізація виокремлених образ-схем у значенні мовних засобів на позначення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ дозволяє представляти події у медіатексті в різних ракурсах.

Ключові слова: суперордиантний рівень категоризації, образ-схема, сенсомоторний досвід, конструювання, семантика ПОЧАТКУ і КІНЦЯ.

Репех Н. В. Семантика НАЧАЛА и КОНЦА в англоязычном журнальном дискурсе: лингвокогнитивный аспект. В статье раскрыты концептуальные структуры репрезентации семантики НАЧАЛА и КОНЦА в англоязычном журнальном дискурсе, представленные образ-схемами. Установлено, что пространственно-перцептивная, кинетическая и силовая репрезентация исследуемой семантики обусловлена спецификой её формирования на основе осмысления сенсомоторного опыта. Доказано, что актуализация выделенных образ-схем в семантике языковых средств, обозначающих НАЧАЛО и КОНЕЦ, позволяет представлять события в медиатексте в различных ракурсах.

Ключевые слова: суперордиантний уровень категоризации, образ-схема, сенсомоторный опыт, конструирование, семантика НАЧАЛА и КОНЦА.

Repekh N. V. Semantics of BEGINNING and END in English Magazine Discourse: Cognitive Aspect. The article reveals image-schematic structures representing the BEGINNING and END semantics in English magazine discourse. The paper shows that space-perceptual, kinetic and force representation of the studied semantics results from the specificity of conceptualising sensorimotor experience. It is proved that particular image-schemas in the semantics of linguistic means naming BEGINNING and END represent media events from different points of view.

Key words: superordinate level of categorisation, image-schema, sensory and motoric experience, construing, semantics of BEGINNING and END.

Сучасний журнальний дискурс представляє процеси, події і явища, які виникають, розвиваються і зникають, а тому для їхнього опису потрібен потенціал мовних засобів на позначення ПОЧАТКУ і КІНЦЯ. Їхню важливість у творенні медійної реальності доводить виникнення зазначених смислів ще до

розпаду індоєвропейської прамови, у якій вони як пара просторово-часових маркерів буття вважалися історично першою системою координат [Мечковская 2002, с. 109], котра допомагала структурувати світ та орієнтуватися в ньому.

До сих пір семантика ПОЧАТКУ та КІНЦЯ досліджувалася у руслі двох підходів: системно-мовного і логіко-семантичного. У системно-мовних розвідках проведено діахронічний аналіз англійських дієслів на позначення початку і кінця процесу, встановлено причини їх семантичних зсувів, які виявляються у специфіці сполучуваності досліджуваних дієслів у різні історичні періоди [Мошанова 1969, с. 14-23]. Логіко-семантичний підхід зосередився на встановленні логічних передумов формування і диференціації семантики ПОЧАТКУ та КІНЦЯ [Арутюнова 2002, с. 3-16], на виявленні особливостей втілення досліджуваної семантики в російській та українській мовних картинах світу, зокрема в лексемах російської мови [Падучева 2002, с. 121-136], в українській і російській ідіоматиці [Баранов 2002, с. 27-35; Яковенко 2004, с. 251-256] та видо-часових формах дієслів [Зализняк 2002, с. 211-224]. У цьому руслі окрему увагу привертає втілення семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ в дискурсі в цілому та його окремих різновидах – інституціональному [Шешунова 2002, с. 516-522] та ритуальному [Левонтина 2002, с. 578-583].

Саме логіко-семантичні розвідки окреслили наріжні питання, пов'язані з перцептивними передумовами формування семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ та концептуальною репрезентацією досліджуваних смислів [Мечковская 2002, с. 109-120], які можна з'ясувати лише з залученням дослідницького апарату когнітивної лінгвістики, котра вивчає способи концептуалізації та вербалізації дійсності [Кубрякова 1996, с. 53]. Спрямованість сучасних лінгвокогнітивних студій на вивчення взаємодії мови з ментальними структурами різного ступеня узагальнення з метою виявлення принципів конструювання реальності в аспекті впливу на аудиторію зумовлює **актуальність** цього дослідження.

Метою статті є з'ясування концептуальних структур репрезентації семантики ПОЧАТКУ та КІНЦЯ, що передбачає виконання наступних **завдань**: встановити сенсомоторні витoki формування досліджуваної семантики; проаналізувати її втілення в образ-схемному форматі на основі мовних одиниць, які експлікують ідеї ПОЧАТКУ та КІНЦЯ.

Об'єктом дослідження є семантика ПОЧАТКУ та КІНЦЯ, а **предмет** вивчення становить лінгвокогнітивний аспект її репрезентації в англomовному журнальному дискурсі.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що у ній уперше застосований лінгвокогнітивний підхід до вивчення вербалізації смислів ПОЧАТКУ і КІНЦЯ **на матеріалі** журнальних статей, відібраних з англomовних часописів *Newsweek* і *The Economist*.

Семантика ПОЧАТКУ та КІНЦЯ сформувалася внаслідок високого ступеня абстрагування, що дає підстави співвідносити її з суперординатною категоризацією, протиставленою базовому рівню, на якому світ розпізнається в процесі його сприйняття [Rosch 2004, с. 93-97], а досліджувані смисли представлені як народження і смерть, виникнення та знищення, створення і руйнація, схід і захід, вхід і вихід, тощо [Мечковская 2002, с. 109].

Сенсомоторні досвідні дані формалізуються у вигляді образ-схем, котрі як базові доконцептуальні структури лінгвокогнітивної діяльності репрезентують перцептивні відношення у формі елементарних повторюваних експерієнтаційних моделей, покладених в основу формування складних образів свідомості [Johnson 1987, с. 29], дозволяючи поєднати результати сприйняття з мовою та пояснити формування мовного значення. Тому образ-схеми розглядаємо як базові концептуальні структури репрезентації ПОЧАТКУ та КІНЦЯ у значенні мовних засобів і конструювання медіа-подій на різних рівнях узагальнення.

Для виявлення образ-схемної структури семантики ПОЧАТКУ та КІНЦЯ, яка визначає ракурси репрезентації у медіа-текстах змісту, спочатку встановлюємо сенсомоторні витoki досліджуваних смислів: просторово-перцептивні, кінетичні й силові.

Просторово-перцептивний складник семантики ПОЧАТКУ та КІНЦЯ обумовлений специфікою візуального освоєння навколишнього середовища та здібністю людини фіксувати погляд і зосереджувати увагу на певних аспектах простору, наприклад, на об'єкті, що рухається, на траєкторії, її початку чи кінці тощо. Специфіка сприйняття людиною простору визначається принципом втіленого розуміння [Johnson 1987, с. xix], за якого тіло індивіда є точкою відліку, стосовно якої він встановлює перспективу сприйняття світу. Анатомія тіла, поєднана з зоровим сприйняттям, спрямованим вперед, тобто в кінець, за напрямком руху об'єкта визначають виникнення ідеї "межі", яка одночасно замикає і починає певні відрізки простору [Арутюнова 2002, с. 4] і покладена в основу формування синкретичного смислу "кінців, кінця-початку". Якщо КІНЕЦЬ як основний орієнтир руху очей та тіла вперед, є наслідком природи людини, то ПОЧАТОК, є скоріше продуктом розуму і логіки, який утворюється як наслідок концептуального осмислення [Падучева 2002, с. 127].

Враховуючи специфіку візуального освоєння світу до засобів просторово-перцептивної репрезентації семантики ПОЧАТКУ та КІНЦЯ зараховуємо: топологічні образ-схеми БЛИЗЬКО – ДАЛЕКО (NEAR – FAR), які відображають відстань між спостерігачем та об'єктами концептуалізації [Потапенко 2004, с. 22]; та візуальні гештальти МАСА – МНОЖИНА – ЗЛІЧУВАНІСТЬ – ОБ'ЄКТ – ЦІЛЕ – ЧАСТИНА – ПОВЕРХНЯ (МЕЖА), які відбивають зміну отриманого образу під час близького чи віддаленого сприйняття [Потапенко 2004, с. 23]. МАСА представляє образ групи об'єктів, отриманий у далекій перспективі, відображаючи нездатність індивіда диференціювати окремі складники сукупності. МНОЖИНА репрезентує об'єкти, сприйняті у віддаленій перспективі, яка дозволяє спостерігачеві розпізнати окремі складники цілого. ЗЛІЧУВАНІСТЬ пов'язана з концептуалізацією об'єктів у наближеній перспективі, яка дає можливість їх полічити. Людина концептуалізує ОБ'ЄКТ у близькій перспективі при співвіднесенні окремої позамовної сутності з межами поля сприйняття спостерігача. Образ-схеми ЦІЛЕ – ЧАСТИНА представляють образи, отримані при безпосередньому сприйнятті ОБ'ЄКТА, коли спостерігач концептуалізує його як ЦІЛЕ та розрізняє його складники, наприклад ПОВЕРХНЮ [Потапенко

2004, с. 26-27] Відповідно, БЛИЗЬКО – це те, що знаходиться біля тіла людини, тобто у близькій перспективі сприйняття об'єктів у просторі, пов'язуємо з ПОЧАТКОМ, а ДАЛЕКО і віддалену перспективу сприйняття – з КІНЦЕМ. Наприклад, у реченні *At the end of the tunnel could be a more integrated Europe, reformed problem economies, and ultimately a more competitive Europe* (Newsweek 15.02.2010, с. 18) словосполучення *at the end of the tunnel* співвідносить нову економічну політику в Європі з топологічним орієнтиром ДАЛЕКО, котрий будує віддалену перспективу її сприйняття, яка асоціюється з КІНЦЕМ. Водночас, у прикладі *And at the first sign of trouble, the government made the mistake of issuing a blanket guarantee for all its banks' debts, which now means that taxpayers have to bear the catastrophic losses on property bets* (The Economist 20.11.2010, с. 11) словосполучення *at the first sign of trouble* співвідносить перекладення ірландським урядом своїх боргових зобов'язань на плечі народу з ПОЧАТКОМ складнощів в економіці країни, про що свідчить значення числівника *first*, де ключова сема 'coming before all other things' [Longman 2005, с. 599] актуалізує образ-схему БЛИЗЬКО, пов'язану з ПОЧАТКОМ.

Кінетичні відношення, покладені в основу формування ПОЧАТКУ та КІНЦЯ, втілюються у щоденних подіях, пов'язаних із рухом [Мечковская 2002, с. 109]. Його розуміють як переміщення з вихідної точки у просторі, у якій об'єкт знаходився у початковий момент часу, у пункт, в який він потрапляє в кінцевий момент часу [Шмелев 2002, с. 181]. Кінетична репрезентація ПОЧАТКУ і КІНЦЯ спирається на образ-схему ШЛЯХ (PATH) та її розширений варіант ДЖЕРЕЛО-ШЛЯХ-КІНЕЦЬ (SOURCE-PATH-GOAL), у якому ДЖЕРЕЛО співвідносимо з ПОЧАТКОМ ШЛЯХУ, а МЕТУ з його КІНЦЕМ. Кінетичні образ-схеми ВЕРТИКАЛЬ (VERTICALITY), ЦИКЛ (CYCLE), ПОВТОРЕННЯ (ITERATION) репрезентують специфіку інших різновидів руху: прямовисного і колового [Johnson 1987, с. 113, 119, 126].

Образ-схема ШЛЯХ репрезентує траєкторію руху з початкової точки (the starting point) до пункту призначення (the goal) [Lakoff 1999, с. 33]. Проте дієслова, які експлікують ідею руху у просторі (*leave, move, flee, come, go, run* та ін.), вказують лише на вектор переміщення, а тому ПОЧАТОК і КІНЕЦЬ руху ідентифікуються одиницями, залежними від предиката, напр., *The regulator has successfully set and enforced rules on capital buffers, leading to a more stable environment for the industry* (The Economist 20.11.2010, с. 16). У наведеному прикладі дієслово руху *leading*, вказує на вектор переміщення, а словосполучення *to a more stable environment for the industry* – на кінцеву точку, співвідносячи стабільні умови для розвитку індустрії із осмисленням КІНЦЯ.

Прямовисний варіант ШЛЯХУ репрезентований образ-схемою ВЕРТИКАЛЬ, у структурі якої ПОЧАТОК і КІНЕЦЬ трансформуються у ВЕРХ і НИЗ відповідно. Тому у певних контекстах ПОЧАТОК співвідноситься з ВЕРХОМ, а КІНЕЦЬ – з НИЗОМ. У прикладі *But although net immigration fell in 2008, it bounced up again to 196, 000 in 2009 as emigration dropped* (The Economist 20.11.2010, 33) присудки *fell* і *dropped* експлікують рух ВЕРТИКАЛЮ УНИЗ, із яким співвідноситься КІНЕЦЬ міграційних процесів.

Осмислення ПОЧАТКУ та КІНЦЯ на базовому рівні категоризації у термінах подій і явищ, таких як схід і захід, зміна дня і ночі, місяця і року, котрі відбуваються циклічно, коли початок однієї фази збігається з кінцем іншої, визначає співвіднесення досліджуваної семантики з образ-схемою ЦИКЛУ, яка відображає рух по колу і представляє повторювані дії. Тому образ-схему ПОВТОРЕННЯ розглядаємо як операціональну основу ЦИКЛУ. Так, дієслово *reappoint* актуалізує ЦИКЛУ для відображення повторного призначення французьким президентом старих чиновників: *Yet in the end, a man who prides himself for his daring and decisiveness did nothing more than reappoint Mr Fillon, along with a clutch of others* (The Economist 20.11.2010, с. 43)

Силова основа семантики ПОЧАТКУ та КІНЦЯ визначається нашою постійною взаємодією зі світом, заповненим суб'єктами й об'єктами, що зумовлює розуміння сили як початку, тобто джерела, причини змін, а її усунення – як кінець, наслідок цих змін. Взаємодія людини з навколишнім середовищем відображена в репрезентації семантики ПОЧАТКУ та КІНЦЯ силовими образ-схемами: ПРИМУШЕННЯ (COMPULSION), ВІДВЕРНЕННЯ (DIVERSION), ПРОТИДІЯ (COUNTERFORCE), УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОДИ (RESTRAINT REMOVAL), ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ (ENABLEMENT) [Johnson 1987, с. 43-46]. Так, джерела занепаду ділової активності, вербалізованого іменником *halt*, співвідносяться з діями місцевих індійських політиків, які концептуалізуються як джерело ПРИМУШЕННЯ, актуалізованого у семантиці дієслова *bully* семою *'to put pressure on someone'* [Longman 2005, с. 194]: *In Andhra Pradesh (AP), the Indian state with the most microfinance borrowers and the base for the biggest for-profit MFIS, local politicians have bullied the business to a virtual halt* (The Economist 20.11.2010, с. 16). Водночас, КІНЕЦЬ фінансування малого бізнесу у країнах, що розвиваються, концептуалізується в термінах ПЕРЕШКОДИ, експлікованої у значенні дієслова *cap* семами *'limit', 'stop an amount'* [Longman 2005, с. 216]: з її джерелом співвідносяться уряди Індії та Бангладеш, напр., *Capping microfinance interest rates hurt the poor. In Bangladesh the government has capped the annual interest rate that microfinance institutions (MFIS) can charge at 27%* (The Economist 20.11.2010, с. 16).

Виявлені концептуальні структури репрезентації смислів ПОЧАТКУ і КІНЦЯ, пов'язані з різними способами взаємодії людини з навколишнім середовищем, активуються у семантиці мовних одиниць на позначення ПОЧАТКУ та КІНЦЯ, що дозволяє конструювати зміст медіа-повідомлень з урахуванням авторської точки зору. Для пояснення ролі образ-схемної репрезентації семантики ПОЧАТКУ та КІНЦЯ у зображенні медіа-подій у певному ракурсі пропонуємо методика аналізу, яка складається з трьох етапів.

На першому етапі – таксономічному – виокремлюємо лексичні одиниці на позначення ПОЧАТКУ та КІНЦЯ і розподіляємо їх у тематичні ряди. **На другому етапі** – структурному – визначаємо семантичну структуру засобів вербалізації ПОЧАТКУ та КІНЦЯ, що дозволяє встановити сенсомоторну основу формування їхньої семантики і таким чином використати образ-схеми для пояснення засобів відображення ідей ПОЧАТКУ та КІНЦЯ описаної події з

метою створення певного ракурсу її представлення. **Третій етап аналізу** – конструювання – спрямований на встановлення дискурсивної взаємодії виокремлених одиниць на позначення ПОЧАТКУ та КІНЦЯ при побудові медіатекстів.

Продемонструємо застосування розробленої методики аналізу на прикладі журнальної статті під заголовком *Shutting the Door* (The Economist 20.11.2010, с. 33-34), у якій ідеться про спроби британського уряду покласти край напливу іммігрантів.

На першому етапі виокремлюємо лексичні одиниці, які експлікують ПОЧАТОК і КІНЕЦЬ та розподіляємо їх у два тематичні ряди: на позначення ПОЧАТКУ процесу напливу іноземців та його причин (*to flood, to come, to move, to pull, to provoke*) та КІНЦЯ, пов'язаного з діями уряду щодо припинення міграційних процесів: дієслова *shut, be stopped, struggle, impose, cancel* та іменник *cap*.

На другому етапі аналізу на основі словникових дефініцій реконструюємо сенсомоторне підґрунтя семантики ПОЧАТКУ і КІНЦЯ виокремлених одиниць, встановлюючи їхній зв'язок з просторово-перцептивними, кінетичними чи силовими образ-схемами. Спочатку визначаємо семантичну структуру мовних засобів першого тематичного ряду. Лексичні одиниці *to flood, to move, to come* концептуалізують масовий приїзд мігрантів у країну в термінах руху, активуючи ШЛЯХ. Дієслово *move*, актуалізує ПОЧАТОК ШЛЯХУ, на що вказує сема 'to start' (to start taking action) [Longman 2005, с. 1075], а одиниці *flood* і *come* КІНЕЦЬ ШЛЯХУ завдяки спільній семі 'to arrive at a place' [Longman 2005, с. 613, 297]. На відміну від ШЛЯХУ, експлікованого у самому значенні виокремлених дієслів руху, КІНЕЦЬ ШЛЯХУ позначено додатками *Britain, country, schools*. Дієслова *provoke* (make someone angry) і *pull* (make someone follow you) [Longman 2005, с. 1321, 1325] концептуалізують джерела масових міграцій іноземців в Англію, у сенсі ПОЧАТКУ, актуалізуючи за допомогою семі 'make' ПРИМУШЕННЯ.

Аналізуючи мовні засоби другої тематичної групи, встановлюємо, що у значенні одиниць *to shut, to be stopped, a cap* актуалізується ПЕРЕШКОДА, на що вказують їхні ключові семі 'close something', 'block', 'limit' [Longman 2005, с. 1528, 1637, 216]. Семантика дієслова *struggle* ('to fight something') [Longman 2005, с. 1649] концептуалізує спроби британських урядовців протистояти новим хвилям мігрантів у термінах ПРОТИДІЇ, а дієслово *impose* – в термінах ПРИМУШЕННЯ, активованого семою 'to force to accept' [Longman 2005, с. 815]. Одиниця *cancel* за допомогою семі 'to end an agreement' [Longman 2005, с. 214] експлікує КІНЕЦЬ напливу іммігрантів як наслідок ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ.

На третьому етапі аналізу виявляємо, що взаємодіючи між собою, одиниці на позначення ПОЧАТКУ та причин міграцій у Британію представляють наплив іноземців у країну як поєднання двох різних за перцептивною природою ПОЧАТКІВ: кінетичного та силового, на що вказують активовані образ-схеми ШЛЯХ і ПРИМУШЕННЯ. Так, ПОЧАТОК міграційних хвиль конструюється у статті як рух іноземців у напрямку до кінцевого пункту (*Between 2000 and 2009*

more than 5m foreigners moved to the country). Автор статті не зазначає початковий пункт з метою акцентування небажаного приїзду іноземців у його країну, про що свідчать речення, які експлікують масове прибуття мігрантів у пункт призначення ([...] *aliens ousting natives from their homes and trades, and flooding schools; Last year less than a half of non-EU immigrants came because of work*). А джерела зазначеної проблеми вбачаються у зовнішніх факторах, таких як брак роботи, низький рівень життя, які змусили людей до переїзду (*Europe provoked an outcry over “aliens ousting natives from their homes. And skilled workers are the people Britain needs*).

КІНЕЦЬ напливу мігрантів як наслідок силових заходів британського уряду конструюється у статті низкою силових образ-схем: ПЕРЕШКОДА, напр., *Unskilled migration from outside the EU was in effect stopped by the previous government in 2008; [...] permanent cap needed in 2011-12 to help to achieve the stated aim of slashing net flows*; ПРИМУШЕННЯ, напр., *The government has started with work, imposing a controversial temporary 5% cut*; ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ, напр., [...] *cancelling all migration*; і ПРОТИДІЯ, напр., *Against this background, the coalition government is struggling to redeem its pledge to reduce net-long immigration*. Загалом, зображення напливу іммігрантів у Великобританію в силових термінах ПЕРЕШКОДИ, ПРИМУШЕННЯ, ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ та ПРОТИДІЇ створює у читачів враження боротьби уряду з іноземцями як із загарбниками, проти яких спрямований цілий арсенал силових методів.

Таким чином, активовані у семантиці виокремлених лексичних одиниць образ-схеми дозволяють пов'язати причини ПОЧАТКУ міграційних хвиль у Британії з зовнішніми силами, представленими економічною ситуацією в країнах мігрантів, а КІНЕЦЬ напливу іноземців – із діями британського уряду.

Результати дослідження. Досвідне підґрунтя для вербалізації медіа-подій у термінах ПОЧАТКУ та КІНЦЯ з метою впливу на аудиторію представлене просторово-перцептивними, кінетичними й силовими образ-схемами, які як концептуальні структури перцептивного походження актуалізуються у значенні мовних одиниць. **Перспективи** подальшого дослідження полягають у вивченні тактико-стратегічних засобів текстового втілення семантики ПОЧАТКУ та КІНЦЯ.

Література

Арутюнова Н. Д. Вступление. В целом о целом. Время и пространство в концептуализации действительности / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 3-18.

Баранов А. Н. “Начало” и “Конец” в русской идиоматике / А. Н. Баранов, Д. О. Добровольский // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 27-35.

Зализняк А. А. Семантика “начала” с аспектологической точки зрения / А. А. Зализняк, А. Д. Шмелев // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 211-224.

Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М.: МГУ, 1996. – 245с.

Левонтина И. Б. Лексика начала и конца трапезы в русском языке / И. Б. Левонтина, А. Д. Шмелев // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 578-583.

Мечковская Н. Б. Концепты “начало” и “конец”: тождество, антонимия, ассиметричность / Н.Б. Мечковская // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 109-120.

Мошанова Т. Л. История развития групп глаголов, обозначающих начало и конец процесса, в английском языке: Автореф. дис. ...канд. филол. наук: 10.02.04 / Московский гос. пед. ун-т / Т. Л. Мошанова. – Москва, 1969. – 25 с.

Падучева Е. В. Дейктические компоненты в семантике глаголов движения / Е.В. Падучева // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 121-136.

Потапенко С. І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу): Монографія / С. І. Потапенко. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2004. – 360 с.

Шешунова С. В. Семантика “начала” и “конца” в агитационных текстах / С. В. Шешунова // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 516-522.

Шмелев А. Д. Из пункта А в пункт В / А. Д. Шмелев // Логический анализ языка. Семантика начала и конца. – М.: Индрик, 2002. – С. 181-194.

Яковенко Л. Українські фразеологізми із семантикою появи, наявності та зникнення як виразники категорії Буття / Л. Яковенко // Вісник Львівського університету. Серія Філологія. – Ч.1. – 2004. – №34. – С. 251-256.

Johnson M. The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason / M. Johnson. – Chicago; L.: The University of Chicago Press, 1987. – 233 p.

Lakoff G. Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought / G. Lakoff, M. Johnson. – N.Y.: Basic Books, 1999. – 624 p.

Longman Dictionary of Contemporary English: New Edition. – Harlow: Longman, 2005. – 1950 p.

Rosch E. Principles of categorisation / E. Rosch // Fuzzy Grammar / ed. by Bas Aarts, David Denison, Evelien Keizer, Gergana Popova. – N.Y.: Oxford University Press, 2004. – P. 91-108.